

Riešení problému nedostatku farárov v platnom kánonickom práve správou farností *in solidum*

JUDr. ICLic. Mgr. VERONIKA PÉTIOVÁ, PhD.

Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

DOI: <https://doi.org/10.24132/ZCU.NADEJE.2022.480-486>

Kľúčové slová:

farnosť, nedostatok kňazov, správa farnosti *in solidum*, farár, farská pastorácia

Úvod

V Cirkvi narastá problém nedostatku kňazov a existuje predpoklad, že táto situácia bude v budúcnosti ešte vážnejšia. V niektorých krajinách už dnes mnoho farností ostáva bez farára a je potrebné túto situáciu riešiť. Platný Kódex kánonického práva ponúka možnosť správy farnosti tzv. solidárnym spôsobom. V tomto príspevku by sme chceli analyzovať inštitút správy farnosti *in solidum*, ktorý nájdeme iba v platnom Kódexe kánonického práva, pričom predchádzajúca právna úprava tento inštitút nepoznala. Zároveň chceme nahliadnuť od skúseností niektorých krajín, ktorý tento model farskej pastorácie využívajú na rozdiel od slovenských diecéz, ktoré k nemu pristupujú iba výnimočne. Existuje predpoklad, že o pár desaťročí kvôli nedostatku kňazov bude narastať potreba riešiť správu farností na Slovensku aj takýmto spôsobom.

Situácie, keď nie je možné ustanoviť pre farnosť vlastného pastiera – farára

Primárne má byť farnosť zverená farárovi ako vlastnému pastierovi. V niektorých diecézách dochádza k stavu, kedy počet farností prevyšuje počet kňazov a nie je možné, aby každá farnosť mala svojho farára. V tomto prípade sú možné viaceré riešenia, buď zredukovať počet farností zlučovaním alebo zrušovaním, čo prináša viacero komplikácií a farnosti sa následne stávajú príliš veľkými územiami, následkom čoho je náročne budovať rozmer spoločenstva v nich. Ďalším riešením je prijať do farnosti kňazov z diecéz, kde nemajú problém s nedostatkom kléru. Existuje aj možnosť prijať taký pastoračný model, kedy nebude mať každá farnosť svojho vlastného farára, ale bude farnosť alebo farnosti spravované spoločne viacerými kňazmi, t.j. správa farnosti *in solidum*.

Ak ani tieto modely nie sú možné vo výnimočných prípadoch je možné v diecézách s nedostatkom kňazom pristúpiť k tomu, aby diecézny biskup zveril vykonávanie pastoračnej starostlivosti o farnosť diakonovi alebo inej osobe, ktorá nemá kňazské svätenie, prípadne spoločenstvu osôb. V tomto prípade má ustanoviť nejakého kňaza, ktorý vybavený mocou a splnomocneniami farára má usmerňovať pastoračnú starostlivosť.¹ Biskup sa má vždy však snažiť v prípade, že nemá k dispozícii dostatok kňazov, najprv zveriť viaceré farnosti skupine kňazov *in solidum* a ak ani toto nie je možné, má pristúpiť k ustanoveniu diakona na čelo farnosti, ktorý môže samostatne vysluhovať aspoň niektoré sviatosti. Až následne má vedenie farnosti zveriť osobe mimo klerického stavu ktorá však nebude farárom, iba jej bude zverené riadenie farnosti.

V prípade zverenia jednej alebo rozličných farností viacerým kňazom ako celku, ktorí budú vykonávať pastoračnú starostlivosť solidárne, t.j. bez hierarchických rozdielov medzi nimi. Existuje viacero modelov tejto tzv. jednotnej pastorácie: viac farností s jedným kňazom, viac farností s viacerými kňazmi, ktorí fungujú ako spoločenstvo, viac farností s jedným kňazom a reholnou komunitou, ktorá vykonáva pastoračnú službu, farnosti jedného stredne veľkého mesta spravované jedným farárom ako moderátorom, tzv. unità cittadine, viac farností s jedným farským vikárom, ktorému je zverená jednotná pastorácia mládeže.²

¹ Porov. kán 517 § 2 CIC 1983.

² Porov. BRAMBILLA, F. G.: Mutamenti e nuove forme della parrocchia. Una riflessione ecclesiology. In SERVIZIO NAZIONALE PER IL PROGETTO CULTURALE DELLA CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA: *Ripensare la parrocchia*. Bologna: EDB, 2004, s. 56.

Ideálom je situácia, kedy má jedna farnosť jedného farára ako vlastného pastiera. V prípadoch, keď to nie je možné, existujú aj tieto modely pastorácie farnosti, ktoré však majú svoje nevýhody. Ak je jednému farárovi zverených viacero farností, v tom prípade môže mať problém, napríklad s nedelným slávením svätých omší, kedy nebude vo všetkých z nich nedelnú svätá omša k dispozícii. Ak je viacero farností spravovaných viacerými kňazmi, zrejme bude dochádzať k nie úplne osobnému kontaktu medzi veriacimi a kňazom.

Tento model starostlivosti o farnosť nemá byť bežnou praktikou, jeho použitie je možné iba pod podmienkou, ktorú uvádza Kódex kánonického práva, t.j. iba tam, kde to vyžadujú okolnosti sa má pastoračná starostlivosť o farnosť alebo o súčasne viacero farností spravovať týmto spôsobom. Má ísť o riešenie problému konkrétnej farnosti alebo viacerých farností, nie o kedykoľvek použiteľný systém farskej pastorácie.

Moderátor pastoračnej starostlivosti

Aj napriek tomu, že kňazi, ktorí spravujú farnosť *in solidum* ako celok, jeden z nich bude menovaný moderátorom vykonávania pastoračnej starostlivosti.³ Z tejto úlohy mu vznikajú viaceré povinnosti: riadiť spoločné aktivity a zodpovedať sa za ne pred miestnym biskupom, dozerať na udeľovanie fakúlt na asistenciu pri uzatváraní manželstiev a fakúlt k udeľovaniu dišpenzov všetkých členom skupiny, ktoré inak udeľuje farár, zastupovať zverenú farnosť alebo farnosti v právnych záležitostiach.⁴ Aj keď členovia spravujú farnosť *in solidum*, každý z nich je subjektom s vlastnými právami a povinnosťami, čo je zrejme napríklad v skutočnosti ako je ich vlastné menovanie, ustanovenie do tejto funkcie, povinnosti, ktoré im prináležia a spôsob ukončenia tejto pastoračnej služby.⁵

³ Porov. can. 517 § 1 CIC 1917 a VALDRINI, P.: La costituzione gerarchica della Chiesa. In D'ARIENZO, M. et.al.: *Manuale di diritto canonico*. Torino: G. Giappichelli Editore, 2016, s. 30.

⁴ Porov. CHEULA, S.: *L'ufficio del parroco secondo il dettato del canone 522: per un'analisi della nota della stabilità nell'ufficio e del suo fondamento ecclesiologicalo*. Roma: Gregorian & Biblical Press, 2020, s. 169 a SPILLA, A.: *L'affidamento della parrocchia „in solidum“*. Roma: Pontificia Universitas Lateranensis, 2000, s. 170.

⁵ *Communicationes* 13, 1981, ss. 291–293. a GRESKO, G. E.: *Stability of the pastoral office*. Romae: Pontificia Studiorum Universitas a S. Thoma Aq. in Urbe, 1983, s. 43.

Stabilita úradu v prípade kňazov spravujúcich farnosť *in solidum*

V otázke stability úradu, v takomto prípade stabilitu požívajú všetci kňazi, ktorí spravujú solidárne farnosť, avšak stabilita sa nevzťahuje na úlohu moderátora, čo sa týka jeho úlohy a tak môže byť nahradený iným kňazom zo skupiny, ktorá spravuje farnosť. Viacero autorov sa zhoduje, že nominácia do úlohy moderátora by nemala byť na určitý čas, ak na danom teritóriu konferencia biskupov neustanovila možnosť menovať farára na určitý čas.⁶

Z toho vyplýva ja skutočnosť, že ak by došlo k preloženiu alebo odňatiu úradu hociktorého z kňazov spoločenstva, ktoré spravuje farnosť je potrebné dodržať procedúru, uvedenú v závere siedmej knihy Kódexu kánonického práva, upravujúcu preloženie alebo odňatie úradu farára.⁷ Postavenie kňazov v rámci skupiny v tomto prípade nie podriadeným vzťahom ako v prípade farára a farského vikára, aj napriek úlohám, ktoré moderátor pastoračnej starostlivosti má, preto je potrebné, aby úrad každého kňaza zo skupiny požíval stabilitu, ktorá je chránená tým, že v prípade preloženia alebo odvolania hociktorého z nich právo na neho hľadá, ako keby išlo o preloženie alebo odvolanie farára.

Špecifiká farností spravovaných *in solidum*

Problémom farností spravovaných *in solidum*, okrem toho, že ak dôjde k správe farnosti týmto spôsobom je zrejmé, že diecéza bojuje s nedostatkom kléru, zároveň sa tu mení koncepcia farnosti, ktorá má svojho farára, ako vlastného pastiera, keďže ideálny koncept je jeden farár má jednu farnosť.⁸ Zároveň je problém s rezidovaním kňaza, pokiaľ je to možné, má skupina, ktorá spravuje farnosti žiť spoločne, tak ako sú k spoločnému životu pozývaný farár a farský vikár. Najčastejší model, v tejto pastorácii je, že viacero kňazov spravuje viacero farností. V tom prípade, ale väčšinou rezidujú iba v jednej a do ostatných

⁶ Porov. ROZZO, K. J.: *Parochial care in solidum. The new legislation of canon 517 § 1. Its dynamic, purpose and questions that arise*. Roma: Pontificia Studiorum universitas a S. Thoma Aq. in Urbe, 2006, s. 173 a MONTINI, G. P.: *Stabilità del parroco e permanenza nell'ufficio parrocchiale*. In FUNGHINI, R.(ed.): *La parrocchia*. Città del vaticano, 1997, s. 149.

⁷ Porov. GROCHOLEWSKI, Z.: *Trasferimento e rimozione del parroco*. In FUNGHINI, R. (ed.): *La parrocchia*. Città del vaticano, 1997, ss. 208.

⁸ Porov. SANTAGIULIANA, A.: *“Unità pastorali” e nuovi modelli di parrocchia*. Roma: Pontificia Università Lateranense, 2002, ss. 98–99.

dochádzajú podľa potreby. Pre budovanie spoločenstva, je ale vhodné, ak majú veriaci svojho kňaza nablízku, čo pri tomto modeli nie je vždy možné. Tiež sa stráca osobný kontakt, ak farnosti spravuje viac kňazov ako spoločenstvo, často sa stáva, že do konkrétnej farnosti prichádza nie vždy ten istý kňaz a náročne budovať „otcovský vzťah“, kedy kňaz pozná svojich veriacich. Zároveň, ale táto správa vie budovať aj systém spoločenstva medzi farnosťami, keďže pri tejto správe ide o tzv. jednotnú pastoráciu, kedy tým, že sú farnosti spravované kňazmi tvoriacimi jedno spoločenstvo, je jednoduchšie nadviazať spoluprácu medzi jednotlivými farnosťami navzájom a prípadne budovať spoločné pastoračné projekty zachytávajúce viacero farností. Zároveň táto viac jednotná pastorácia môže byť v niektorých aspektoch aj kvalifikovanejšia, napríklad ak kňaz, ktorý je väčším odborníkom na určitý druh pastorácie túto vykonáva vo všetkých farnostiach spravovanej skupinou.

Skúsenosti so správou farnosti *in solidum* v iných krajinách

U nás zatiaľ takéto modeli spravovania farnosti nebolo potrebné zavádzať,⁹ avšak je možné, že s pribúdajúcim úbytkom kňazov, ktorí o pár desaťročí zrejme nastane bude potrebné zavádzať aj takéto formy pastorácie, prípadne dať viac priestoru laikom napríklad pri administratívnych úkonoch, aby sa kňazi mohli viac venovať pastorácii a vysluhovaniu sviatostí, keď nastane situácia, že jeden kňaz bude mať niekoľko farností na starosti.

Ak sa pozrieme na skúsenosti z iných krajín. Nemecké diecézy museli riešiť problém nedostatku kňazov už pred viacerými rokmi, napríklad v diecéze Kolín bolo už pred rokom 2000, 500 kňazov a 800 farností. Túto situáciu riešili vytvorením skupiny aspoň dvoch kňazov, ideálne troch až štyroch, spolu s pomocou diakonov a laikov, ktorým sa zverili do správy viaceré farnosti, pričom rozličné kritéria boli aplikované pre vidiecke a mestské farnosti. V diecéze Speyer vzhľadom na skutočnosť, že na tri farnosti vychádzal v priemere jeden kňaz museli pristúpiť k modelu 2 osôb: jeden kňaz a jeden pastoračný pracovník na päť farností. Podobná situácia sa týka aj diecéz Limburg a Friburg.¹⁰

⁹ S takýmto modelom pastorácie sa môžeme stretnúť napríklad v Nemecku. René Löffler vo svojej publikácii uvádza konkrétne skúsenosti s takýmto modelom pastorácie vo viacerých nemeckých diecézach. Bližšie pozri: LÖFFLER, R.: *Gemeindeleitung durch ein Priesterteam. Interpretation des can. 517 § 1 CIC/1983 unter besonderer Berücksichtigung der deutschen Rechtslage*. Essen: Ludgerus Verlag, 2001, ss. 135-177.

V roku 1991 sa v Taliansku uskutočnil prieskum, do ktorého sa zapojilo 18 383 farností, z celkového počtu 25 894. Už vtedy, pred tridsiatimi rokmi nemalo 17,2 percenta zo zapojení farností farára, ktorý by rezidoval na území farností.¹¹ Správa *in solidum* priniesla v niektorých oblastiach jednotnejšiu a efektívnejšiu pastoráciu. Tento model správy sa v praxi talianskych diecéz ukázal efektívnejší ako zverenie farnosti, ktorá nemala farára, tomu, kto bol v susednej farnosti a farnosť bez farára mu bola zverená *ex curendo*.¹²

Okrem ťažkostí a problémov, ktoré tento pastoračný model prináša, má aj svoje pozitíva. Spoločné pastoračné úsilie nie iba jedného farára, ale viacerých kňazov aj keď pre viac farností môže priniesť komunitný rozmer do budovania farského spoločenstva. Taktiež sa môže rozvíjať aj spolupráca medzi farnosťami. Napríklad v Španielsku tento model pastoračnej starostlivosti o farnosť otvoril nový model ekleziológie farského spoločenstva a veriacich v susedných farnostiach navzájom.¹³

Záver

Slovenský model je skôr známy ako farnosť a filiálne kostoly, čo prináša nebezpečenstvo, že veriaci na filiálkach sa nie vždy cítia byť plne začlenený do farského spoločenstva. Aj keď aktuálne problém nedostatku kňazov na Slovensku nie závažných, situácia sa môže o pár desaťročí zmeniť. Už dnes vnímame zvyšujúci sa priemerný vek kňazov a pokles počtu seminaristov a novokňazov. Je možné, že aj na Slovensku nastane situácia, kedy to, že má farnosť svojho vlastného pastiera nebude samozrejmosťou. V tom prípade sa model pastorácie farností *in solidum* javí vhodnejší ako zlučovanie farností do väčších celkov, prípadne rušenie farností s menším počtom veriacich a prerozdelenie ich teritória medzi susedné farnosti, taktiež je lepšie ak farnosť spravuje skupina kňazov tzv. solidárnym spôsobom ako zverenie farností diakonovi prípadne, laikovi či skupine laikov. Pri správe farností *in solidum* nie je potrebné riešiť problematiku

¹⁰ Porov. LANZA, S.: Di fronte alla contrazione numerica dei presbiteri in Germania. In AA. VV. *Unità pastorali. Verso un nuovo modello di parrocchia?* Roma: Edizioni Dehoniane, 1994, s. 94.

¹¹ Porov. GROLLA, V.: *Attualità. Dimensione, Criteri di risposta nelle Diocesi al problema delle unità pastorali.* In *Unità pastorali. Verso un nuovo modello di parrocchia?* Roma: Edizioni Dehoniane, 1994, s. 12.

¹² Porov. *Ibidem*, s. 14.

¹³ Porov. BO, V.: *Spagna.*

niektorých výkonov riadiacej a posväcujúcej moci, ktoré sú možné vykonávať iba kňazov napríklad slávenie eucharistie alebo udeľovanie sviatosti pomazania chorých. Zároveň tento model pastoračie dáva priestor zapojeniu laikov do služieb a činností, ktoré môže vykonávať osoba bez kňazského svätenia, napríklad niektoré administratívne úkony alebo napríklad katechetická výuka.

Abstract

Addressing the problem of the shortage of parish priests in current canon law by administering parishes in solidum

The Church is increasingly facing the problem of a shortage of priests, and there is the expectation that this problem will grow in the future. In some countries many parishes are already without a priest and this situation needs to be addressed. The current Code of Canon Law offers the possibility of parish administration in a so-called solidarity way. In this paper we would like to analyse the institute of parish administration in solidum, which is found only in the current Code of Canon Law, whereas the previous legislation did not recognise this institute. At the same time, we want to gain insight from the experience of some countries that use this model of parish pastoral care, in contrast to the Slovak dioceses, which only take an exceptional approach to it. It is anticipated that in a couple of decades, due to the need for a shortage of priests, there will be a growing need to address the staffing of parishes in this way as well.